

ORSZÁGOS RABBIKÉPZŐ – ZSIDÓ EGYETEM
ZSIDÓ VALLÁSTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA

Tudomány és hagyomány

- **Rási Énekek énekéhez írott kommentárja a kinyilatkoztatás tükrében**

Tézisfüzet

PhD hallgató: Radvánszki Péter Simon

Témavezető: Dr. Vajda Károly

Budapest, 2021 október 19.

A hipotézisek

A disszertáció azon kutatók munkáira épül, akik Rási világképét, „teológiáját” kutatták, nem csak eredeti homíliáiban, hanem sajátos jellegű választásaiban a midrások között, amikor több választási lehetőség állt rendelkezésére.

Több kutató rámutat arra, hogy Rási számos kommentárját retorikai célokat szem előtt tartva írta meg. Többek között az Énekek éneke kommentárjában kifejtette nézeteit a zsidó történelemről. Véleményük szerint Rási a közösség igényeihez, tapasztalataihoz igazítva értelmezte a Bibliát. Szerintük Rási is avval a feltételezéssel élt, hogy „a történelmi idő és a Szentírás keresztezi egymást.” Véleményem szerint Rási az Énekek énekére, mint történelmi narratívára tekint, amely csakis ebben a „keresztződésben”, csakis a Biblia és a történelem találkozásában jöhet létre. Rási ezen „szent narratívája” Izrael világtörténelemben betöltött szerepéről az ún. házasságmetaforára épül, amely szerint az Örökkévaló házasságot kötött Izrael népével. Izrael és az Örökkévaló házasságát a történelemben hullámzó, de állandó folyamatnak tekinteni.

A nevelő célzat, a Tóra, és tanulmányozásának központiséga része Rási világképének. Kommentárján „keresztül” a Tóra és a tóratanulás alapvető fontosságáról beszél, vagyis a közösségben, a zsinagógákban betöltött központi szerepükről. Rási magyarázatában olyan pedagógiai ideálokat

láthatunk, amelyekre a célközönsége, a tanárok, a diákok, a „hitközségi tagok” figyelmét akarta irányítani. A vizsgált kommentárban nem csupán a világnézetére, hanem a „teológiájára” vonatkozó utalásokat is találhatunk.

Rási, kommentárjában felhasznál egy sajátos midrási toposzt, amely szerint a Tóra, bizonyos Énekek énekéhez tartozó midrásokban Isten „helyére” kerül. Így írásában a kinyilatkoztatás fogalmának azon tág értelmezése is érvényesül, hogy az mind Istennel, mind a Tórával való „diskurzusra”, vagyis a tanulásra, a tanházakban élt szellemi életre is utalhat. További Rási apologetikus, polemikus céllal is írhatta tárgyalt magyarázatát, és így hatással lehetett rá többek között a korszakban lejátszódó második eukarisztikus vita is. A kommentárból tehát kimutatható egyfajta zsidó-keresztény teológiai „kereszt-fertilizáció”.

A kutatási célok

A kommentárban tetten érhető Rási holisztikus nézete, amely szerint a szóbeli és az írásbeli hagyomány egyetlen korpuszt („testet”) alkot. E „szövegegység” szellemében nem töreksem a Rási- kommentár megbontására, hanem egyetlen „testnek” tekintem. Emiatt disszertációm központi eleme a *teljes* Rási-kommentár a saját fordításomban, vagyis nem emelem ki a kutatáshoz feltétlenül szükséges szövegrészeket. A fordítás – a kutatási célokon kívül – arra hívja meg az olvasót, hogy a szöveget

hétköznapi, „zsinagógai” vagy „gyülekezeti” használatba is vegye, összhangban Rási feltételezett pedagógiai céljával. Így a vizsgálódás középpontjában álló szerző nem csupán tárgya disszertációnak, hanem céljainkban osztozó, a vizsgálódásban aktívan résztvevő szereplő is.

A kutatás elsődleges célja így az, hogy megállapítsa a kommentárban a kinyilatkoztatásra vagy apologetikus jellegre utaló elemeket, és osztályozza őket. Felfogásom szerint a nevelő célzat, a Tóra, és tanulmányozásának központi szerepe is része Rási világképének. Így a kinyilatkoztatás fogalmának abból a tág értelmezéséből indulok ki, hogy az mind Istennel, mind a Tórával való „diskurzusra”, vagyis a tanulásra, a tanházakban élt szellemi életre is utalhat. A jelen munkában tehát nem csupán a szűk értelemben vett történelmi kinyilatkoztatásra, hanem a Tóra-tanulmányozásra vonatkozó homíliákat is megvizsgáljuk.

Célom, hogy kimutassam a keresztény, vagy közvetetten a kereszténységnek tulajdonítható hatásokat a kommentárban. Nem csak „direkt” átvételről lehet szó, ahogyan például az Énekek éneke allegorikus értelmezésének műfajáról feltételezik. Be szeretném mutatni, hogy Rási polemikus-apologetikus kommentárjaival reagál környezetének olyan antijudaista tanaira, mint a „zsidóság, mint tanú” ágostoni gondolatára, vagy az „elvetettség” vádjára, amely szerint Izraelt elhagyta az Örökkévaló. Rási, a 13. századi nagy hitviták korszaka előtt, a kommentár segítségével erősítette meg kortársai hitét, bátorította a privát hitvitákban való részvételt, ezáltal a vallásközi diskurzust is.

Következtetések

A művet nagyon erős teológiai színezet jellemzi azért, hogy Rási a kommentár egészét a házasságmetafora keretébe helyezi, vagyis az Énekek énekét Isten és Izrael közötti házasság allegóriájaként mutatja be. A kommentár így a zsidó történelem rövid összefoglalásának tekinthető, a házasságmetafora segítségével. A megismerkedés, az esküvő, a házasság, a házasság válsága stb. képei révén tanulunk a zsidó üdvtörténeletről. Ezáltal egyetlen egy narratívába illeszkedik a kivonulás, a tóraadás, a vándorlás, stb., majd a jelen és az eszkatológikus jövő is. Ez a fajta szerkesztettség a tárgyakra jellemző, míg a kommentár tartalmi részre midrásokból vett szemelvényezésnek tekinthető. Rási egyedi exegetikai stílusa teszi lehetővé e kettő, a szerkesztettség és a tartalom egybekapcsolódását.

Rási „anakronisztikus” látásmódját tükrözi az a tény, hogy úgy idézi meg a revelációkat leíró midrásokat, hogy az olvasó számára a kinyilatkoztatás aktuusa *folytonossá válik* a zsidó történelemben. E homíliák nyomán világossá válik, hogy a kinyilatkoztatás nem csupán egy múltbeli esemény volt, hanem a zsidó történelem minden szakaszában ismételtel megtörtént. A rabbinikus értelmezéshez hozzátartozik az ahistorikus bibliai szövegek „hisztorizálása”. Rási beleillik ebbe a tendenciába, vagyis kommentárjával lényegében egy „szent elbeszélést”, történetet, sőt történelmet komponál az Énekek éneke „ahistorikus” verseinek és a hozzájuk fűződő midrások segítségével. Tézisem szerint e narratíva egyik célja a kinyilatkoztatás, a „házasság” jelenlétének igazolása a zsidó történelem minden szakaszában.

Rási szerint ez a „házasság” a *gául*ban is létezik, működik, bár nem úgy, mint régen. A „házasság” új helyszíne a zsinagóga és a tanház lesz, a reveláció pedig már itt történik meg. Az új helyszínek új értelmezéseket követelnek meg, a kinyilatkoztatás mindenkori jelenbeli értelmezését. Rási – ennek az újraértelmezés-igénynek megfelelően – a kortársaihoz szolt magyarázataiban. Célközönsége egyszerre volt a vallástól „eltávolodó” vagy kereszténység növekvő nyomásának hatására szkeptikussá váló zsidóság éppúgy, mint a tanházakban Tórárt híven tanulmányozó zsidók. Az Énekek énekéhez írt exegézise tehát nem csupán metafizikai síkon értelmezhető, hanem a teljes kortárs közössége számára szóló, tóratanulásra buzdító instrukcióként is. Tanítóként fontos lehetett számára a csökkenő népszerűségű zsinagógák és tanházak újra „benépesítése”.

A tanulási, imádkozási morál javítása céljából a kommentárban retorikai, apologetikus és polemikus jellegű magyarázatok szerepelnek. Joggal feltételezhető, hogy a 13. századi nagy hitviták előtt, Rási korában is léteztek nem publikus, vallásközi diskurzusok. Épp ezért lehetett fontos Rási számára, hogy a zsidók releváns, őszinte, élvezhető módon tudjanak érvelni ilyen alkalmakkor. Feltételezhetően ismerte a korszak fontos keresztény vitáit is. Erre utalhat nála Isten „testének” a Tóráként, szóbeli tanként való szisztematikus értelmezése, amely végül egy deinkarnáció-teológiává áll össze. Az isteni korporealitás Tóráként való ábrázolása rengeteg kérdést felvet. Utalhat egy ezoterikus tan létezésére is, míg retorikai elemei, a szövegközpontú diskurzusok a tanházbéli intellektuális élet felpozícióját is szolgálhatták.

Új eredmények

- Magyarországi tudományos munkában először szerepel fordítás Rási, egy teljes bibliai könyvhöz írott kommentárjáról: az Énekek énekéhez írt Rási kommentár első teljes magyar fordítása.
- Az Énekek énekéhez írott Rási-kommentár edukációs és az apologetikus-polemikus jellegű magyarázatainak teljes felsorolása, osztályozása és elemzése.
- Annak kimutatása, hogy a kommentár szerint a kinyilatkoztatás a történelem minden szakaszában megtörténik.
- Azonosítom az ún. „exoterikus hagyomány” jelenlétét a kommentárban. Istent a Tórával, bölcsékkel, szóbeli tannal behelyettesítő magyarázatok teljes bemutatása, elemzése.
- Bemutatom, hogyan reagál Rási a kommentár nyelvezetén keresztül különböző antijudaista tanokra: az elvetettség eszméjére, vagy „zsidóság, mint tanú” ágostoni gondolatára.

- A kortárs keresztény eszmeiség (pl. a második eukarisztikus vita) lehetséges hatása, és egy sajátos „de-inkarnáció” teológia kimutatása a tárgyalt műben.

Tudományos tevékenység – A disszertáció témájában (Radvánszki Péter, 2021 október)

Tudományos Publikációk

- „Flames of Love and Pain – Reflections on the Fire of Song of Songs 8:6” (Közlésre elfogadott kézirat, Festschrift für Tamás Lichtmann).
- „A bor a rabbinikus zsidó hagyományban” Fiatal Kutatók és Doktoranduszok X. Nemzetközi Jubileumi Teológuskonferenciájának Tanulmánykötete (Budapest: Doktoranduszok Országos Szövetsége, 2020), 493-512.
- „Review - *Annotated Jewish New Testament – Second Edition New Revised Standard Edition*” (Közlésre elfogadott kézirat, Vallástudományi Szemle, 2021/1).

Konferencia előadások:

- Az Énekek Éneke aranykretrecben (2018 november 21 - A zsidóság tudománya és művészete, OR-ZSE).
- Az Énekek Éneke tudományos zsidó kommentárjai (2019 január 29 - Magyar Hebraisztikai Konferencia).

- A bor a rabbinikus zsidó hagyományban (2020 február 29 – Fiatal Kutatók és Doktoranduszok X. Nemzetközi Jubileumi Teológuskonferenciája, Eger).

Tudományszerűsítés, ismeretterjesztés:

- 2019 december Szombat Magazin „Mit mond a zsidó hagyomány a globális vízválságról?”
<https://www.szombat.org/hagyomany-tortenelem/a-nagyunnepek-es-az-edenkert-avagy-mit-mond-a-zsido-hagyomany-a-globalis-vizvalsagrol>
- 2020 április 8. Szombat online „A természet tönkretételéért... járvánnyal fizetünk?”
<https://www.szombat.org/hagyomany-tortenelem/a-termeszet-tonkreteteleert-jarvannyal-fizetunk>

CV

Személyi adatok:

Név: Radvánszki Péter Simon

E-mail: radvanszkip@or-zse.hu

Munkahelyek

2015- Rabbi

Páva utcai zsinagóga – Budapesti Zsidó Hitközség

2015 Rabbi, kántor

Bét Sálom – Budapesti Zsidó Hitközség, Lágymányosi körzet

2013 Rabbi

Communauté Israélite Libérale de Genève, Genf, Svájc

2011-2012 Teljesidős gyakornok rabbi

Association Juive Libérale de Toulouse, Toulouse, Franciaország

2008 – 2011 Rabbi gyakornoki állások

Egyesült Királyság

2004 – 2005 Akusztikus mérnök

AFT Akusztika Kft. Budapest

Tanulmányok

2007 – 2012 Leo Baeck College

London, UK

Rabbi szak

Avatás dátuma: 1st of July, 2012

2010 – 2012 King's College London

London, Anglia

MA Jewish Studies

2007 – 2008 Pardes Institute of Jewish Studies, Modern Orthodox Jesiva
Jerusalem, Israel
Jewish Studies Programme

1998 – 2004 Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem
Budapest
MSc Okl. Villamosmérnök